

Læsning i fagene - læseindsats på Frederiksberg

Af MERETE BRUDHOLM, lektor, CVU-Sjælland og Nationalt Videncenter for Læsning

På Frederiksberg er man i fuld gang med at efteruddanne dansk- og faglærere i læsning. Fokus for efteruddannelsen er rettet mod følgende elementer:

- Dansk- og faglærerne efteruddannes i den fortsatte læsning med henblik på at få en forståelse af at læsning og skrivning er redskaber der indgår i alle fag
- Dansk- og faglærerne uddannes til at undervise i læseforståelse (strategier og redskaber) i relation til såvel skøn- som faglitteratur
- Dansk- og faglærerne får indsigt der giver dem mulighed for at analysere og vurdere en teksts egnethed herunder specifikt læsningens sproglige dimension i relation til skolens fagbøger (dansk + fagfagene)
- Danskklærerne får ideer til arbejdet med såvel kortprosa, noveller og børneromanen i relation til nyere læse- og litteraturpædagogik
- Danskklærerne får ideer til arbejdet med genreskrivning
- Lærerne i klassens team (dansk- og faglærere) får inspiration til hvordan en handleplan kan udarbejdes og samarbejder for at få ny viden i brug i læseundervisningen ud fra fælles læsefaglige mål
- Skolerne skal i deres handleplan beskrive hvordan de vil sikre at lærerne i alle (boglige) fag inddrages i læseundervisningen

Baggrunden for efter-videreuddannelsesprojektet

Læsning i alle fag er planlagt som et treårigt efter- og videreuddannelsesprojekt i Frederiksberg skolevæsen. Projektet er tilrettelagt og under løbende udvikling på baggrund

af et samarbejde mellem Frederiksberg kommune og Nationalt Videncenter for Læsning.

Projektet er iværksat på alle kommunens folkeskoler. Gennem en lang række tiltag sigter projektet mod at give den fortsatte læseundervisning i dansk såvel som i fagene matematik, natur/teknik og historie et løft. Projektet har baggrund i kommunens løbende evaluering af elevernes læsestandpunkt. Læsestandpunktet søges således styrket fra 4. klasse og opefter.

Projektet har som overordnet målsætning gennem efteruddannelse af grundskolens lærere at styrke og udvikle elevernes læsekompetence. Lærerne undervises i at benytte metoder og redskaber til styrkelse af såvel skønlitterær som faglig læsning med henblik på at alle lærere bliver kvalificerede til at varetage elevernes fortsatte læseudvikling. Alle faglærerne skal derfor kende til relevante læsefærdigheder og - strategier så de kan inkludere disse i elevernes arbejde med at læse teksterne i fag.

Gennem et øget fokus på læsning i alle fag skulle eleverne få et grundlag for at udvikle mange forskellige læseforståelsesstrategier, mange forskellige læsemåder i mødet med forskellige teksttyper og forskellige formål med læsningen. At styrke elevernes læsekompetence skulle gerne have en positiv effekt på deres læselyst og læseglæde. Udviklingsarbejdet er baseret på dokumenteret viden om hvad der virker i den litterære og fagligt funderede læseundervisning.

Frederiksberg-projektets struktur

Projektet er planlagt som tre-årigt og omfatter efter-videreuddannelse af kommunens dansk- og faglærere (matematik, natur/teknik, historie) på mellemtrin og overbygningsniveau. Det er valgt at efter-videreuddannelsesforløbene skal ligge på henholdsvis 4., 6.- og 8. klassetrin.

I 2006-2007 indledes efter-videreuddannelsen med dansk- og faglærerne på 4. klassetrin på kommunens otte skoler, og der følges op på efteruddan-

nelsen på 5. klassetrin med én årlig kurseftermiddag.

I 2007-2008 efteruddannes dansk- og faglærerne på 6. klassetrin, og i 2008-2009 efteruddannes dansk- og faglærerne på 8. klassetrin. Også her følges op på efteruddannelsen med en kurseftermiddag på henholdsvis 7. og 9. klassetrin.

Timemæssigt strækker efteruddannelsen sig over i alt 34 timer fordelt således at dansk- og faglærerne undervises sammen i 10 timer. I 6 timer er faglærerne alene, og i 16 timer er danskklærerne alene (nb! I det kommende kursusforløb for 6. klassetrin deltager faglærerne i flere timer sammen med danskklærerne).

Efteruddannelsesforløbet er opbygget således at der først er en kursusfase omfattende otte kursusgange. Derefter følger en praksisfase hvor nogle af de nye tiltag implementeres, og forløbet afsluttes med en ny kursus- og evalueringsfase omfattende tre kursusgange.

Den overordnede målsætning søges nået ved at der indholdsmæssigt i kursusforløbet arbejdes med flg. delmål:

Handleplaner for læsning

En af projektets vigtige indikatorer er udviklingen af og arbejdet med kommunale handleplaner for læsning. I løbet af foråret skal lærerne via udviklingen af kommunale handleplaner for læsning synliggøre hvorledes dansk- og faglæreren sammen har haft ansvar for elevens skriftsproglige udvikling dvs. hvilke læsetekniske værktøjer og redskaber den enkelte faglærer har integreret i sin undervisning. Lærerne opfordres således til at have mere fokus på elevernes læsning af forskellige tekstgenrer således at der sker en ansvarsfordeling med henblik på undervisningen i strategier.

På baggrund af faglige oplæg om-handlende læsning og undervisning i læseforståelse drøftedes i de respektive fagteam de udleverede sider "Læsning i alle fag" (bilag 1). Lærerne skulle på baggrund af en fælles drøftelse

forsøge at afgrænse hvilke læsemåder og læsestrategier mv. der skulle indgå i klassens kommende handleplan for læsning i alle fag. Efterfølgende blev lærerne præsenteret for et forslag til hvorledes en sådan handleplan kunne se ud (bilag 2).

I det følgende ses et eksempel på en af skolernes forslag til "handleplan for læsning". Planen skal stå sin prøve i løbet af foråret og evalueres i marts 2007.

Krav og forventninger til lærerne i projektet

Projektet stiller store krav og høje forventninger til deltagerne.

Deltagerne har således fået tilsendt lister med forventet læst teoretisk baggrundslitteratur, ligesom der er forventet læst litteratur til de enkelte kursugange. Her er også "obligatoriske" hjemmeopgaver i såvel litterær- som faglig læsning, her forventes udarbejdelse af opgaveforslag i relation til gennemgået stof, fx analyse af fagbogens tekster herunder læsbarhedsanalyser, forslag til læse- og litteraturpædagogiske overvejelser i relation til noveller og børneromanen som genre, forslag til lærerens rolle som sproglig vejleder og afslutningsvis udarbejdelse af skolens handleplan for læsning, mm.

Efteruddannelsen kræver og forudsætter således deltagernes aktive medvirken og hensigten er at det teoretiske stof og de fagdidaktiske overvejelser udmøntes i deltagernes praksis både på kort og på langt sigt.

Evaluering, kvalitetssikring og dokumentation

Som led i en kvalitativ evaluering af elevernes metakognitive indsigt i forbindelse med arbejdet med læseforståelsen er der udarbejdet et evalueringmateriale "*Elevens læserapport*" (bilag 3). Rapporten indgår naturligvis også i lærernes løbende evaluering af undervisningen i læsning.

Eksempel på handleplan for læsning fra skole på Frederiksberg

Fag	Tid	Tiltag
<ul style="list-style-type: none"> Natur/teknik Emnet er "den vide verden". Fagtekster om emnet	Uge 2,3,4 og 5	<ul style="list-style-type: none"> Anvende begrebskort om fagtekster om universet. Fagtekster fra fagbog og fra nettet. Regelmæssig oplæsning for eleverne Arbejde med bestemt læseformål
<ul style="list-style-type: none"> Matematik Emnet er "den vide verden". Matematikbogens stof.	Uge 6,7,8,9 og 10	<ul style="list-style-type: none"> Anvende begrebskort på faglige termer fra matematikbogen Udbygge ordleksikon
<ul style="list-style-type: none"> Dansk Skønlitteratur fra andre lande. "Den vide verden".	Uge 2,3,4 og 5	<ul style="list-style-type: none"> Anvende læselog Anvende fortællingsansigt Regelmæssig oplæsning for eleverne Oplevelseslæsning hver dag
<ul style="list-style-type: none"> Dansk Arbejde med fortællinger	Uge 6,7,8,9 og 10	<ul style="list-style-type: none"> Arbejde med læsehuskeliste Elevens læserapport Regelmæssig oplæsning for eleverne Oplevelseslæsning hver dag
<ul style="list-style-type: none"> Kristendom 	Uge 6,7,8,9 og 10	<ul style="list-style-type: none"> Anvende begrebskort på fagtekster og skønlitterære tekster.

Elevens læserapport kan bruges i forbindelse med læsning (faglig læsning) eller i tværfaglige kursusforløb. I rapporten skal eleverne beskrive hvilke strategier, redskaber og metoder de har anvendt i forbindelse med faglig læsning samt udbyttet af disse aktiviteter.

Der er endvidere udarbejdet en *læsetjekliste* (bilag 4) til eleven i forbindelse med arbejdet med forskellige læsemåder og læsestrategier.

Til lærernes kvalitative evaluering af arbejdet er udarbejdet et "*evalueringssnotat*" (bilag 5).

De udarbejdede materialer til kvalitativ evaluering skal sammen med de valgte læsetest og den fælles mundtlige evaluering danne baggrund for evalueringen af projektet.

I det følgende ses en oversigt over de delelementer evalueringen omfatter:

Evalueringsdelelementer

- Før projektets start: Læsetest af deltagende elever (3. klasstrin testes med SL 60, forår 2006)
- Læsetest af de deltagende elever (4. klasstrin forår 2007, test aftales)
- Mundtlig evaluering med de deltagende dansk- og faglærere (forår 2007)
- Aflevering af fagteamets evalueringssnotat (forår 2007)
- "Elevens læserapport" anvendes enten i forbindelse med faglig læsning i dansk eller i forbindelse med tværfagligt arbejde
- Tre elever med store læseforståelsesvanskeligheder iagttages specifikt (samarbejde med skolens læsevejleder)
- Læsetest af kommende 6. klasser (5. klasstrin forår 2007, test aftales)
- Bearbejdning af det indsamlede (kommunens konsulenter)
- Endelig bearbejdelse/offentliggørelse m.v.: Lektor Merete Brudholm, Nationalt Videncenter for Læsning

Hvorfor er læsekompetence så vigtig?

Nu er læsning ikke bare en færdighed man behøver for at forstå skrevne tekster. At blive så glad for at læse, at man også læser i sin fritid, er af afgørende betydning. Studierne viser gennemgående både for børn og voksne at fritidslæsning har betydning for flere typer verbal kompetence, specielt ordforråd, læseforståelse og generel viden om samfund og kultur. Det er altså ikke ligegyldigt om eleverne udvikler læselyst og læseglyde i forbindelse med at de bliver dygtige læsere. Men skolen står over for store udfordringer når det gælder om at elever i alle aldre skal blive bedre læsere.

I denne sammenhæng tænkes specielt på den udfordring der ligger i at lære eleverne gode læsestrategier i alle fag så de kan blive bedre til at klare alle typer af tekster. Som nævnt indledningsvis er den fortsatte læseundervisning ikke blot dansklærerens ansvar - faglærerne må have medansvar når det gælder den fortsatte læsning - altså undervisningen i læseforståelse. Det at lære gode læsestrategier indebærer naturligvis også undervisning i en bevidst kritisk holdning til den varierede tekstmængde børn og unge møder i samfundet - ikke mindst på internettet. Metoder til arbejdet med den fortsatte læsning findes allerede og kan tages i brug i alle fag. Det er som nævnt en stor udfordring at gøre eleverne til dygtige læsere der har stor lyst til at læse- også i fritiden - på trods af de mange andre underholdningstilbud der er til rådighed. At gøre eleverne til dygtige læsere er både en udfordring og et ansvar, og ansvaret starter når eleverne begynder skolen - jo tidligere eleverne opdager glæden ved at læse, jo større er chancen for at de skal blive læsende mennesker senere i livet.

Det skal understreges at det naturligvis ikke blot er gennem læsning af skønlitteratur man udvikler sig som læser. Læsning må værdsættes hvad enten det drejer sig om tekster på internettet, tegneserier, motortidsskifter eller fantasy-romaner. Det er imidlertid vigtigt

at læreren kan udfordre eleverne til at give sig i kast med nyt og ukendt stof så de ikke stagnerer i deres udvikling som læsere. Elevernes læse- og tekstkompetence skal udvikles gennem hele skoleforløbet. Uddannelse i læsning er en livslang proces!

Generelt om den fortsatte læsning

Når eleverne har knækket læsekoden, præsenterer skolen dem for nye udfordringer på læsningens område. Den nye læsefærdighed skal anvendes for at tilegne sig viden, indsigt og oplevelser inden for mange fag. Eleverne på mellemtrinnet skal ikke blot læse læse-bogens tekster, men i alle fag læse for at lære om fænomener i natur, kultur, samfundsliv og videnskab. Den fortsatte læseundervisning skal sikre at eleverne får grundlag for at udvikle forskellige læsemåder samt at anvende forskellige læseforståelsesstrategier i mødet med forskellige tekstgenrer og forskellige formål med læsningen.

Læseundervisningen har traditionelt set været dansklærerens ansvarsområde og dansklæreren har "alene" haft ansvaret for elevernes læseudvikling. Men der er behov for at der sker en spredning af viden om læsning og læseundervisning på tværs af faggrænser i grundskolen. Faglærernes kendskab til didaktiske metoder der har vist sig at føre til gode faglige læsefærdigheder, bør øges.

For alle lærere har ansvar for at eleverne udvikler god sprog- og læsekompetence i alle fag.

Det kræver at lærerne i klassens fagteam samarbejder om at få ny viden i brug i læseundervisningen fx ved at arbejde ud fra fælles læsefaglige mål - en handleplan for læsning! Dette forudsætter at alle i teamet har viden om den generelle læseudvikling og hensigtsmæssige læseforståelsesstrategier inden for de respektive fag. I alle fag må læreren tænke: hvilket slags sprog og ordforråd behøver eleven for at forstå denne tekst eller dette fag. Eleverne skal udvikle et "sprog" knyttet til geografi, historie, matematik osv. Får eleverne fat i "fagenes sprog", kommer forståelsen for det faglige lettere.

Også danskfagets "fagtekster" - de litterære - forudsætter at eleverne tilegner sig et særligt sprog - en særlig fiktionskompetence hvilket bl.a. indebærer at eleverne lærer de særlige begreber og udtryk der knytter sig til læsningen af litteratur på mellemtrinnet samt at næsten al litteratur skal læses med et dobbeltblik - der står ofte noget andet og mere end det ordene umiddelbart udtrykker.

Endelig skal eleverne både læse og skrive sig hen mod en større forståelse af de anvendte tekster, såvel skøn- som faglitterære, og bl.a. her igennem opnå et godt genrekendskab.